

ივანე ჯავახიშვილის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

მარი ბაბილოძე

ქართველი სტუდენტების ადაპტაციის სტრატეგიები უცხოურ
საუნივერსიტეტო და უნივერსიტეტს მიღმა სოციალურ გარემოში

სამაგისტრო პროგრამა „კულტურისა და მედიის სოციოლოგია“

სამაგისტრო ნაშრომი შესრულებულია კულტურისა და მედიის
სოციოლოგიის მაგისტრის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

ნაშრომის ხელმძღვანელები: ლია წულაძე – სოციოლოგიის
მიმართულების ასოცირებული პროფესორი

ამირან ბერძენიშვილი - სოციოლოგიის მიმართულების ასოცირებული პროფესორი

თბილისი

2017

ანოტაცია

სამაგისტრო კვლევა პოლონეთსა და დასავლეთ გერმანიაში სასწავლებლად წასული ქართველი სტუდენტების ადაპტაციის პროცესებსა და სტრატეგიებს ეხება. ბოლო რამდენიმე წლის განმავლობაში საზღვარგარეთ სწავლა განსაკუთრებით პოპულარული გახდა. საქართველოს სხვადასხვა უნივერსიტეტში არსებული უამრავი გაცვლითი პროგრამა შესანიშნავ შესაძლებლობას აძლევს ქართველ სტუდენტებს ისწავლონ უცხოურ უნივერსიტეტებში უფასოდ ან ხელმისაწვდომ ფასად, პირველ რიგში, ახალი გამოცდილების მისაღებად და მეორეც, უცხოური განათლება წარმატებულად დასაქმების მეტ შესაძლებლობას იძლევა საქართველოში. გაცვლითი პროგრამების გარდა სტუდენტები სხვადასხვა გზას იყენებენ იმისთვის, რომ საზღვარგარეთ სწავლა გააგრძელონ.

კვლევა განხორციელდა ორ ქვეყანაში სასწავლებლად წასულ ქართველ სტუდენტებთან. ეს ქვეყნებია პოლონეთი და გერმანია. ქვეყნები შეირჩა ორი კრიტერიუმით: პირველი ის, რომ ამ ქვეყნებში სასწავლებლად წასულ ქართველ სტუდენტთა ყველაზე დიდი რაოდენობაა და მეორე, საინტერესოა, არის თუ არა განსხვავება სტუდენტების ადაპტაციის სტრატეგიებს შორის პოსტკომუნისტურ და კომუნისტური რეჟიმის გამოცდილების არმქონე ქვეყნებში.

როგორც აღმოჩნდა, რესპონდენტებისთვის სწავლის პირველი წელი ძალიან რთული და შრომატევადი იყო. ყველაზე დიდ ბარიერს მათთვის უცხო ენაზე დიდი რაოდენობის ლიტერატურის დამუშავება წარმოადგენდა. ამასთან ერთად, განსხვავებულ სასწავლო სისტემასთან შეგუება დიდ სტრესთან და სირთულეებთან იყო დაკავშირებული. სასწავლო პროცესთან დაკავშირებულ ბარიერებთან ერთად კი რესპონდენტებს უცხო კულტურაში ადაპტაციის პროცესშიც ბევრი სირთულე შეხვდათ. თუმცა, როგორც ისინი აღნიშნავენ, დღეს ეს პრობლემები აღარ აწუხებთ და თავს იმდენად კომფორტულად და კარგად გრძნობენ, რომ ჯერჯერობით საქართველოში დაბრუნებას არ აპირებენ.

Annotation

The Master`s graduate research is related to adaptation process and strategies of those Georgian students who has gone to Poland and Germany for studying purposes. Recently studying abroad has become very appealing. There are many exchange programs at different universities of Georgia that give excellent opportunities to Georgian students either to study for free at foreign universities or fairly low tuitions fee. First of all, this helps gain experience and secondly it offers more possibilities for better employment in Georgia. Apart from the exchange programs students look for different ways to continue studying abroad.

This research has been carried out based on Georgian students who has studied in two countries. The countries are Poland and Germany. These counties were selected according to two criteria. The first point was the great number of Georgian students and the second one-it is interesting whether there are differences or not among students` adaptation strategies in Post-Soviet Union and independent states.

It had occurred that the first year was very challenging and laboursome for the respondents. The most difficult for them was to cope with immense information and literature in foreign language. Moreover, to become adapt to different teaching system was related to stress and difficulties. Furthermore, the students encountered barriers while getting used to the foreign culture. However, as per them they do not worry about these problems now and feel so comfortable that even do not think about returning to Georgia.

სარჩევი:

შესავალი	5
თავი I. თეორიული მიმოხილვა	10
§1.1 სასწავლო მიგრაცია - ზოგადი მიმოხილვა	10
§1.2 სოციალიზაცია და კულტურული იდენტობა	13
§1.3 აკულტურაცია და ადაპტაციის სტრატეგიები	18
თავი II. ემპირიული ნაწილი	24
§2.1 საზღვარგარეთ სასწავლებლად წასვლის მიზეზები და წინასწარი მოლოდინები	24
§2.2 სირთულეები ადაპტაციის პროცესში	26
§2.3 განსხვავება ქართულ და უცხოურ სასწავლო სისტემას შორის	28
§2.4 უცხო კულტურულ გარემოსთან შეგუების პროცესი	30
§2.5. ადაპტაციის სტრატეგიები უნივერსიტეტს მიღმა სოციალურ გარემოში	31
§2.6. მნიშვნელოვანი ცვლილებები საზღვარგარეთ სწავლის პერიოდში...	33
§2.7. რჩევები საზღვარგარეთ სწავლის მსურველი სტუდენტებისთვის ...	35
დასკვნა	37
ბიბლიოგრაფია	39
დანართი	41

შესავალი

თანამედროვე სამყაროში სულ უფრო და უფრო იზრდება საზღვარგარეთ სასწავლებლად წასული სტუდენტების რაოდენობა. ამის მიზეზებია: გლობალიზაციის შედეგად გამარტივებული კომუნიკაციები; დასავლური განათლების პოპულარობა; კარიერული წინსვლისა და ენების შესწავლის მეტი შესაძლებლობა; პიროვნული განვითარების პერსპექტივა; ახალი ინტერესები; კვალიფიკაციის ამაღლება.

სასწავლო მიგრაცია, როგორც წესი, დაბალგანვითარებული ქვეყნებიდან მაღალგანვითარებული ქვეყნებისკენ ხდება. დასაქმებისა და უკეთესი პერსპექტივის ძიებაში ახალგაზრდები ცდილობენ ჩაერთონ სხვადასხვა გაცვლით პროგრამაში და მიიღონ განათლება უცხოურ უნივერსიტეტებში, რადგან საქართველოში მიღებული განათლება არ მიაჩნიათ საკმარისად შემდგომში პერსპექტიულად დასაქმებისთვის. თუმცა უცხო ქვეყანაში სწავლის დაწყება ბევრ სირთულესთანაა დაკავშირებული. უცხოურ საუნივერსიტეტო და უნივერსიტეტს მიღმა არსებულ გარემოსთან ადაპტირება და თავის დამკვიდრება რთული პროცესია. ეს გამოწვეულია, უპირველესად, კულტურათა და განათლების სისტემის დონეთა განსხვავებულობით. სწავლების მეთოდები უცხოურ სასწავლებლებში განსხვავდება ჩვენი სასწავლებლებისგან; ენობრივი ბარიერიც ხშირად ქმნის პრობლემებს; ადაპტაციის პროცესი ახალ საცხოვრებელ ადგილთან და განათლების სისტემასთან შეიძლება თვეების განმავლობაში გაგრძელდეს. გასათვალისწინებელია, აგრეთვე, მკაცრი სასწავლო დისციპლინა, რომელსაც ქართველი სტუდენტი მიჩვეული არაა. ასევე, ხშირად ხდება უცხო გარემოში ჩასულების სტიგმატიზაცია. ეთნიკურად მრავალფეროვან ყველა საზოგადოებაში კულტურული ჯგუფებისა და მათი ცალკეული წევრების მიმართ დგას საკითხი, თუ როგორ გაუმკლავდებიან ისინი აკულტურაციის პროცესს, რა სტრატეგიებს გამოიყენებენ სტიგმატიზაციის თავიდან ასარიდებლად და როგორ მოახერხებენ ახალ სოციალურ გარემოში ჩართვას.

სოციალიზაციასა და სტიგმატიზაციის თავიდან არიდების სტრატეგიებთან დაკავშირებით საინტერესოა ფრანგი მეცნიერის ანდრეა კამილერის სტატია - „სოციალიზაცია და იდენტობის სტრატეგიები“. ავტორი გამოყოფს სოციალიზაციისა

და იდენტიფიკაციის სტრატეგიებს. ასევე, იმ მეთოდებს, რომლითაც უმცირესობები ცდილობენ, თავიდან აირიდონ სტიგმატიზაცია და მოერგონ უცხო სოციალურ გარემოს. კამილერის მიხედვით, სოციალიზაციის პროცესი და იდენტობის სტრატეგიები ერთი და იმავე ფენომენის ორი ასპექტია. როდესაც სოციალური კონტექსტი არის სტაბილური და ინდივიდისთვის კარგად ნაცნობი, სოციალიზაცია და იდენტობა ერთმანეთს ემთხვევა. ანუ ეთნიკური ან ნაციონალური იდენტობა ყოველდღიურ ცხოვრებაში გააქტიურებული არაა. მისი შეცნობა ისეთ სიტუაციებში იჩენს თავს, როგორც, მაგალითად, მიგრაციაა. ამ შემთხვევაში ხდება სწრაფი სოციალური ცვლილებები. ინდივიდებმა უნდა აირჩიონ ახალ კულტურასთან შეგუების სხვადასხვა გზა და მოახდინონ აკულტურაცია, რომ შეინარჩუნონ იდენტობასთან შესაბამისობა. ამ დროს ისინი ავითარებენ კოგნიტურ სტრატეგიებს, რომლებითაც ცდილობენ თავიდან აირიდონ ან მოერგონ წინააღმდეგობებს. ის გვთავაზობს სხვადასხვა სტრატეგიების ჩამონათვალს, რომელსაც ინდივიდები იყენებენ განსხვავებულ კულტურულ გარემოში და ცდილობენ მათი მეშვეობით მოახდინონ ახალ გარემოსთან ადაპტაცია. იმის გათვალისწინებით, რომ სასწავლებლად წასული სტუდენტებიც, შესაძლებელია, დროებით მიგრანტებად განვიხილოთ, აკულტურაციის პროცესი მათთანაც აქტუალური და მნიშვნელოვანია. ამ შემთხვევაშიც სტიგმატიზაციის პრობლემა რეალურია, რადგანაც ისინი სხვა კულტურის წარმომადგენლები არიან, მათი ქცევა და ღირებულებები განსხვავდება მიმღები კულტურის მახასიათებლებისგან.

ერთი წლის განმავლობაში ვმუშაობდი პოლონეთის ერთ-ერთი ქალაქის არასამთავრობო ორგანიზაციაში საერთაშორისო ახალგაზრდული პროექტების მიმართულებით. ამ პერიოდში უშუალო შეხება მქონდა როგორც ადგილობრივ, ისე უცხოელ სტუდენტებთან. მათ შორის იყვნენ საქართველოდან პოლონეთში სასწავლებლად ჩასული სტუდენტებიც. სწორედ ჩემმა მათთან მუშაობის გამოცდილებამ გადამაწყვეტინა ამ მიმართულებით კვლევის ჩატარება. დამინტერესა, რა პრობლემები შეექმნათ ქართველ სტუდენტებს უცხო სასწავლო და სწავლის მიღმა არსებულ გარემოში, რა გზით დასძლიეს ეს სირთულეები და როგორ გაიარეს ადაპტაციისა და სოციალიზაციის პერიოდი ახალ კულტურულ გარემოში. გარდა ამისა, ვფიქრობ, საინტერესოა კამილერის მიერ შემოთავაზებული იდენტიფიკაციის

შენარჩუნებისა და სტიგმატიზაციის თავიდან არიდების რომელ სტრატეგიებს იყენებენ ისინი უცხო გარემოში ადაპტაციისთვის.

კვლევის მიზანი იყო ქართველი სტუდენტების ადაპტაციის სტრატეგიების კვლევა უცხოურ საუნივერსიტეტო და უნივერსიტეტს მიღმა არსებულ სოციალურ გარემოში.

კვლევის მიზნის მისაღწევად დასმული იყო შემდეგი ამოცანები:

- რა ბარიერებს აწყდებიან ქართველი სტუდენტები უცხო აკადემიურ და აკადემიურს მიღმა არსებულ გარემოში?
- რა სტრატეგიებს იყენებენ ახალ გარემოში ადაპტაციისთვის?
- როგორ ცდილობენ სტიგმატიზაციის თავიდან არიდებას და რა წინაღობებს აწყდებიან ამ პროცესში?

კვლევის მეთოდად გამოვიყენე სიღრმისეული ნახევრადსტრუქტურირებული ინტერვიუ. ინტერვიუ ჩავატარე 20 საზღვარგარეთ მყოფ სტუდენტთან.

საქსტატის მონაცემებით, 2015-2016 წლებში საქართველოდან სასწავლებლად წასული სტუდენტების რაოდენობის მიხედვით ქვეყნების პირველი ხუთეულის რანჟირება ასეთია: გერმანია, პოლონეთი, ესტონეთი, ლატვია, ლიტვა, აშშ. შესაბამისად, ჩემი კვლევისთვის შევარჩიე გამგზავრების სიხშირით პირველი ორი ქვეყანა - გერმანია და პოლონეთი. გარდა ამისა, საინტერესოა, არის თუ არა განსხვავება სტუდენტების ადაპტაციის სტრატეგიებს შორის პოსტკომუნისტურ და კომუნისტური რეჟიმის გამოცდილების არმქონე ქვეყნებში, ამიტომ კვლევისთვის შევარჩიე კონკრეტულად დასავლეთ გერმანია, რომელსაც კომუნისტური რეჟიმი არ შეხებია და გამოვიკვლიე გერმანიის მხოლოდ ამ ნაწილში არსებულ უნივერსიტეტებში სასწავლებლად წასული სტუდენტები.

თითოეული ქვეყნიდან ინტერვიუ ჩავატარე 8 სტუდენტთან, რომლებიც კვლევის ჩატარების პერიოდში ამ ქვეყნებში სწავლობდნენ. რადგანაც ჩემი რესპონდენტები კვლევის მიმდინარეობისას საქართველოში არ ცხოვრობდნენ, ინტერვიუები ჩატარდა „სკაიპის“ (skype) საშუალებით.

კვლევის მიზნის გათვალისწინებით, რესპონდენტები თოვლის გუნდის პრინციპით შევარჩიე, რადგანაც შერჩევის ამ მეთოდის გამოყენება მიზანშეწონილია მაშინ, როდესაც არ არსებობს კვლევისათვის საჭირო რესპონდენტთა წინასწარ განსაზღვრული სია.

რესპონდენტთა შერჩევისას დაცული იყო გენდერული ბალანსი იმისათვის, რომ დამედგინა, მსგავს წინააღმდეგობებს აწყდებიან თუ არა ქალები და მამაკაცები და არის თუ არა განსხვავება მათი ადაპტაციის სტრატეგიებს შორის.

კვლევის სამეცნიერო და პრაქტიკული მნიშვნელობა

კვლევა მნიშვნელოვანია შემდეგი მიზეზის გამო: საზღვარგარეთ სწავლის მსურველი ქართველი სტუდენტების რიცხვი და ქართულ შრომით ბაზარზე უცხოეთში განათლებამიღებულ ახალგაზრდებზე მოთხოვნილება ყოველწლიურად იზრდება. თუმცა ნაკლებად შესწავლილია ის სირთულეები და პრობლემები, რომლებსაც სტუდენტები საზღვარგარეთ სწავლის პერიოდში აწყდებიან. ეს ეხება როგორც უცხო აკადემიურ, ისე აკადემიურს მიღმა არსებულ გარემოში ადაპტაციის საკითხს.

მსგავსი კვლევები ხელს შეუწყობს იმ პრობლემების შესწავლას და ანალიზს, რომლებსაც ქართველი სტუდენტები უცხოეთში სწავლის დროს აწყდებიან. სტიგმატიზაციის თავიდან არიდებისა და უცხო გარემოში ადაპტაციის სტრატეგიების შესწავლა კი დაეხმარება ამ თემაზე მომუშავე სახელმწიფო თუ კერძო სექტორებს შესაბამისი მიდგომების შემუშავებაში საზღვარგარეთ სწავლის მსურველ სტუდენტებთან მიმართებაში.

კვლევის შეზღუდვები

კვლევის შეზღუდვად შეიძლება ჩაითვალოს ის, რომ კვლევა ჩატარდა დისტანციურად, „სკაიპის“ საშუალებით. ასევე, თოვლის გუნდის მეთოდის გამოყენებამ, შესაძლოა, ერთგვაროვანი შედეგები მოგვცეს. კვლევის შეზღუდვად ჩაითვლება ისიც, რომ რესპონდენტთა რაოდენობა შეზღუდულია დროისა და ფინანსების გამო.

ძირითადი საკვანძო სიტყვები: საერთაშორისო მიგრაცია, სასწავლო მიგრაცია, კულტურული შოკი, აკულტურაცია, ადაპტაციის სტრატეგიები, იდენტობა.

თავი I

თეორიული მიმოხილვა

§1.1 სასწავლო მიგრაცია - ზოგადი მიმოხილვა

საერთაშორისო მიგრაცია ესაა მოსახლეობის მასობრივი გადაადგილება სახელმწიფოებს შორის, რომელიც საგრძნობლად ცვლის განსახლების საერთო სურათსა და ცალკეული ქვეყნის მოსახლეობის დემოგრაფიულ, სოციალურ და რასობრივ-ეთნიკურ სტრუქტურას (ANU Press - Migration and mobility, 2010, 41p.)

საერთაშორისო მიგრაცია თანამედროვე საერთაშორისო ურთიერთობების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია. მიგრაციის გამომწვევი მიზეზები შეიძლება იყოს როგორც პოლიტიკური, ისე ეკონომიკური, რელიგიური, სოციალურ-კულტურული, ბუნებრივ-ეკოლოგიური და სხვა. მიგრაციის რამდენიმე ტიპს გამოყოფენ. მაგალითად, განხორციელების ფორმის მიხედვით არსებობს ნებაყოფლობითი და იძულებითი მიგრაციები. ასევე, დროითი განზომილების შესაბამისად - მუდმივი და დროებითი (ჩიტაშვილი მ. (რედ.), 2004, 248).

გლობალიზაციის ერაში ტრანსნაციონალიზაციის საყოველთაო ბუნებისა და კომპლექსური ურთიერთდამოკიდებულებების გავლენით, საერთაშორისო მიგრაციამ მასობრივი ხასიათი მიიღო. თავისუფლად გადაადგილებისა და მიგრაციის უფლება ადამიანის უფლებების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ელემენტია და, რა თქმა უნდა, დასავლური ლიბერალურ-დემოკრატიულ ღირებულებას წარმოადგენს. ამის გათვალისწინებით, საზღვარგარეთ კონკრეტული მიზნით წასვლა გააქტიურებული გლობალიზაციის პირობებში მთელს მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე აქტუალური საკითხი გახდა.

სასწავლო მიგრაციაც, რომელიც სოციალურ-კულტურული მიზეზებით გამოწვეულ მიგრაციათა რიცხვში შედის, ერთ-ერთი ყველაზე აქტუალური საკითხია იმ ახალგაზრდებისთვის, რომლებიც წარმატებული კარიერის მოწყობასა და სრულყოფილ განათლებაზე არიან ორიენტირებული.

სასწავლო მიგრაცია შეიძლება განვმარტოთ შემდეგნაირად: ეს არის იმ სტუდენტთა გადაადგილება სამშობლოდან, რომლებიც გარკვეული დროით სწავლობენ საზღვარგარეთ, უცხოური განათლების მიღების მიზნით (Lyon. E.P. 2017 - The Migration of Students, 20).

მიზეზები შეიძლება იყოს სხვადასხვანაირი:

- ქართული საგანმანათლებლო სისტემისადმი უკმაყოფილება;
- უკეთესი განათლების მიღების სურვილი;
- ქართულ შრომით ბაზარზე უცხოური განათლებისათვის უპირატესობის მინიჭება;
- უკეთესი პერსპექტივის ძიება;
- კარიერული წინსვლის მეტი შანსი;
- გამოცდილების მიღებისა და პიროვნული განვითარების მეტი პერსპექტივა და ა.შ.

გლობალიზაციის პერიოდში უმაღლესი განათლების ინტერნაციონალიზაცია დრამატულად იზრდება. თავისი ეკონომიკური სარგებლით ის ბაზარზე ორიენტირებული საქმიანობა გახდა. საერთაშორისო განათლების პოპულარულობის ზრდის პირობებში, სულ უფრო და უფრო მეტი სტუდენტი მიისწრაფვის, მიიღოს უმაღლესი განათლება საზღვარგარეთის უნივერსიტეტებში.

არსებობს მრავალი ფაქტორი, რომელიც ხელს უწყობს სტუდენტების მიგრაციას. ბევრი განვითარებადი ქვეყანა ვერ უზრუნველყოფს მოთხოვნის შესაბამის საკმარის საუნივერსიტეტო ადგილებს და შედეგად სტუდენტს აღარ რჩება არჩევანი, გარდა იმისა, რომ წავიდეს სასწავლებლად საზღვარგარეთ. ამასთან, გავრცელებულია მოლოდინი, რომ უცხოური განათლება ჩვენსაირ ქვეყნებში ზრდის პროფესიულ შესაძლებლობებს პერსპექტიული დასაქმებისა თუ კერძო ბიზნესისთვის. როგორც წესი, საერთაშორისო განათლების მიღების მსურველი სტუდენტები სასწავლებლად

მიდიან უფრო განვითარებული საგანმანათლებლო სისტემის მქონე ქვეყნებში, ვიდრე მათ ქვეყანაშია.

უმაღლესი განათლება გადაიქცა უდიდეს გლობალურ საექსპორტო პროდუქტად. სავიზო და საემიგრაციო პოლიტიკაში შეტანილმა ცვლილებებმა სტუდენტებს მისცა სტიმული უცხო ქვეყნებში მოგზაურობისთვის. სტიპენდიები კი სთავაზობს მათ მასპინძელ ქვეყანაში ცხოვრების შესაძლებლობას. სწორედ მიგრაციის შესაძლებლობებია სტუდენტთა მიგრაციის ზრდის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიზეზი.

2009 წლის ანგარიშის მიხედვით, 2.5 მილიონ სტუდენტზე მეტი მშობლიური ქვეყნის ფარგლებს გარეთ სწავლობდა. იუნესკოს პროგნოზის მიხედვით, 2020 წლამდე საერთაშორისო სტუდენტთა რიცხვი 7 მილიონამდე გაიზრდება. საერთაშორისო სტუდენტებისთვის სასურველი ქვეყნებია შეერთებული შტატები, დიდი ბრიტანეთი, გერმანია, საფრანგეთი, კანადა და ავსტრალია. საერთაშორისო სტუდენტთა რიცხვი გაორმაგდა და 2000-დან 2007 წლების პერიოდში 2 მილიონს მიაღწია. საერთაშორისო სტუდენტთა მკვეთრი პროცენტული ზრდა მოხდა ახალ ზელანდიაში, კორეაში, ჰოლანდიაში, საბერძნეთში, ესპანეთში, იტალიასა და ირლანდიაში (გამოყენებული ბმული 2).

ბოლო წლებში აზიისა და ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებმაც დაწყეს საერთაშორისო სტუდენტების აქტიური მიზიდვა. ეს რეგიონები ბაზარზე შემოვიდნენ ამბიციით, რომ გახდნენ რეგიონული საგანმანათლებლო ცენტრები რამდენიმე ასეული ათასი საერთაშორისო სტუდენტის მიზიდვის გზით.

რაც შეეხება საქართველოს, საქსტატის მონაცემებით, 2014-2015 სასწავლო წლის დასაწყისისთვის საქართველოდან საზღვარგარეთ სასწავლებლად 434 სტუდენტი წავიდა. მათ შორის: 291 - სახელმწიფო სასწავლებლებიდან, ხოლო 143 - კერძო უნივერსიტეტებიდან.

საქსტატის ინფორმაციით, ყველაზე მეტი, 81 ქართველი სტუდენტი, გერმანიაში სწავლობს, ხოლო 33 - პოლონეთში. საქართველოდან სასწავლებლად წასულები, ასევე,

არიან: ავსტრიაში, ამერიკის შეერთებულ შტატებში, იტალიაში და ა.შ. (გამოყენებული ბმული 1).

ქართველი სტუდენტები აქტიურად სარგებლობენ გერმანიისა და პოლონეთის გაცვლითი პროგრამებით. ერთ-ერთი მაღალი მაჩვენებელი ქართველი სტუდენტების რაოდენობის მიხედვით სწორედ ამ ქვეყნებს აქვთ. ჩემი კვლევის მიზანი ამ ორ ქვეყანაში სასწავლებლად წასული სტუდენტების ადაპტაციის სტრატეგიების შესწავლა იყო. თუ როგორ მოახერხეს უცხო სასწავლო და სწავლის მიღმა სოციალურ გარემოში სოციალიზაცია და ადაპტაცია ახალ კულტურულ გარემოსთან. როცა საქმე საერთაშორისო სასწავლო მიგრაციას ეხება, სოციალიზაციისა და იდენტობის საკითხები განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს.

§1.2 სოციალიზაცია და კულტურული იდენტობა

კულტურა ერთერთი ფართოდ გავრცელებული სიტყვაა როგორც ყოფით მეტყველებაში, ისე სამეცნიერო ლიტერატურაში.

ჰოფსტედეს მიერ მოცემულია კულტურის ერთერთი პოპულარული განმარტება, რომლის თანახმადაც, „კულტურა არის აზროვნების კოლექტიური პროგრამირება, რომლითაც ერთი ჯგუფის წევრები მეორე ჯგუფის წევრებისგან გამოირჩევიან“ (Hofstede G. 1984). ძირითადად, ინდივიდები მოქმედებენ ისე, რომ მათი ქცევა პასუხობდეს და შეესაბამებოდეს კულტურულ მოლოდინებსა და გავლენებს (Berry, 1997).

იმისათვის, რომ ადამიანი კულტურის ნაწილად ჩაითვალოს, ის უნდა ითავისებდეს ამ კულტურისთვის მისაღებ ნორმებსა და სტანდარტებს. ამ კულტურულ ნორმებსა და ღირებულებებს კი ინდივიდები სოციალიზაციის პროცესში ითვისებენ.

სოციალიზაცია ინდივიდის პიროვნებად ჩამოყალიბების, კონკრეტული საზოგადოებისთვის დამახასიათებელი ღირებულებების, ნორმებისა და ცოდნის შეთვისების პროცესია. სოციალიზაციას სხვაგვარად ინკულტურაციას უწოდებენ.

სოციალურ და პოლიტიკურ ტერმინთა ლექსიკონი-ცნობარის მიხედვით, ის აღნიშნავს ინდივიდის მიერ სოციალური ნორმების, კანონების, ქცევის მოდელისა და ღირებულებების ათვისების პროცესს, რომლის დროსაც ინდივიდი შეიმუშავებს საზოგადოებაში ცხოვრებისა და სოციალური ნორმების დაცვის ჩვევებს.

სოციალიზაცია აქტიური პროცესია, რომლის დროსაც ინდივიდი საზოგადოების გარკვეულ ნორმებს ირჩევს, ხოლო დანარჩენს უკუაგდებს. ის ორიენტირებულია ახალ ღირებულებებზე, თუმცა არსებულ ღირებულებებს კრიტიკულად ითვისებს. ამიტომ სოციალიზაციისას, კულტურული მემკვიდრეობის ათვისებასთან ერთად, ინოვაციაც გვხვდება. პარსონსმა სოციალიზაცია განმარტა, როგორც ინდივიდის სოციალურ რეალობაში ინტეგრაცია, ანუ კულტურულ ღირებულებათა ინტერნალიზაცია. მიდთან, როლების თეორიაში, პიროვნების ფორმირება, ანუ სოციალიზაცია სხვათა როლების ათვისების შედეგად ხდება. რ. ბერნსი მიიჩნევს, რომ „მე-კონცეფციის“ შედეგად სოციალიზაციისას ინდივიდი იმუშავებს არა მხოლოდ გარე სამყაროსადმი, არამედ, უპირველესად, საკუთარი თავისადმი მიმართებას. ამ პროცესს კი ღირებულებებზე ორიენტირება განსაზღვრავს (ჩიტაშვილი მ. (რედ.), 2004, 278).

ინდივიდები კულტურულ ნორმებსა და ღირებულებებს ითვისებენ სოციალიზაციის პროცესის დახმარებით. სოციალიზაცია ეხმარება ადამიანებს საერთო სააზროვნო სისტემის ჩამოყალიბებაში (Camilleri C, Malewska-Peyere H, 1997).

ყოველი საზოგადოება განსაზღვრულ პიროვნულ თვისებებს სხვებზე მეტად აფასებს. ამ ღირებულებებს ბავშვები სოციალიზაციის პროცესში ითვისებენ. სოციალიზაციის მეთოდები კი დამოკიდებულია იმაზე, კონკრეტულად პიროვნების რომელი თვისებები იმსახურებენ მაღალ შეფასებას ამა თუ იმ კულტურაში. ამით მარტივდება ერთ სისტემაში არსებობა, რადგან წინასწარ გვიყალიბდება მოლოდინები კულტურის წევრის ქცევებსა და ღირებულებებთან დაკავშირებით. სხვადასხვა კულტურაში ეს მოლოდინები განსხვავებულია. მაგალითად, შეგვიძლია განვიხილოთ ტრადიციული საზოგადოება, სადაც სოციალიზაციის პროცესი შეძლებისდაგვარად ბოლომდე არის კონტროლირებული კულტურის მიერ, ადამიანის ნებისმიერი თავისუფალი ქმედება კი შეზღუდული და განპირობებული არის ღირებულებებით. ტრადიციულ

საზოგადოებაში კულტურულ მრავალფეროვნებას და ვარიაციებს მოწონებით არ ხვდებიან (Camilleri C, Malewska-Peyere H, 1997, pp. 43-47). ეს კულტურული ღირებულებები სოციალური ნორმების საფუძველში დევს. კულტურის წევრთა მოქმედებებზე, შეხედულებებზე და მისწრაფებებზე გავლენას მოცემული საზოგადოების კულტურული იდეალები ახდენს.

თუმცა ინდუსტრიულ საზოგადოებებში ადამიანი ბოლომდე არაა დამოკიდებული კულტურასა და საზოგადოების მოლოდინებზე. მას შეუძლია ერთპიროვნულად მიიღოს გადაწყვეტილება ამა თუ იმ ღირებულებასთან დაკავშირებით და შეავსოს ის ახალი, მისთვის უფრო მისაღები ღირებულებით. ინდივიდებს აქვთ საშუალება, შეეწინააღმდეგონ კულტურულ შეზღუდვებს და მოახდინონ თავიანთი სურვილების რეალიზება, ეს იქნება თავიანთ კულტურებში თუ მათგან განსხვავებულ ახალ კულტურულ გარემოში. ამ შემთხვევაში პირველ ადგილზე ინდივიდუალური საჭიროებები და შეხედულებები დგას და არა კოლექტიური რწმენები და ნორმები. ასეთ საზოგადოებებში კულტურული და ღირებულებათა მრავალფეროვნება დასაშვებია, რაც შესაძლებლობას იძლევა განსხვავებული კულტურული ღირებულებების მქონე ჯგუფების თანაარსებობისთვის (1997, pp. 54-56).

სწორედ იმის გათვალისწინებით, რომ სხვადასხვა კულტურა ერთმანეთისგან განსხვავებულია, ინდივიდის გადასვლა ერთი კულტურიდან მეორეში ადაპტაციის მთელ რიგ სირთულეებთანაა დაკავშირებული. იმ მოვლენის აღსანიშნავად, როცა ერთი კულტურის მატარებელი ინდივიდები ცხოვრებას იწყებენ ახალ განსხვავებულ კულტურულ გარემოში, შემოტანილია ცნება აკულტურაცია.

აკულტურაცია წარმოადგენს სხვადასხვა კულტურის ურთიერთგავლენის, ერთდროულად, პროცესსაც და შედეგსაც, რომლის დროსაც ერთი კულტურის (რეციპიენტი კულტურა) ყველა წარმომადგენელს ან მის გარკვეულ ნაწილს გადმოაქვს სხვა კულტურის (დონორი კულტურა) ნორმები, ფასეულობები და ტრადიციები (M.A. Вaсиликa 2003 - Основы Теории Коммуникации).

რედფილდის, ლინტონისა და ჰერსკოვიჩის განმარტების თანახმად, „აკულტურაცია არის სხვადასხვა კულტურის მატარებელ ინდივიდთა ჯგუფების განგრძობითი

კონტაქტი, რომლის შედეგადაც ხდება ერთი ან ორივე ჯგუფის კულტურული მოდელების ცვლილება“ (1936, გვ. 149).

აკულტურაციის დროს პირველადი კულტურებიდან რომელიმე ან ყველა შეიძლება შეიცვალოს, თუმცა ჯგუფები მაინც ერთმანეთისგან განსხვავებულნი რჩებიან.

ინდივიდი გადის რესოციალიზაციისა და აკულტურაციის პროცესებს, ითვისებს ახალ ნორმებსა და ღირებულებებს. ეს პროცესები, ხშირ შემთხვევაში, უამრავ პრობლემასთანაა დაკავშირებული და ერთერთი მთავარი იდენტობის საკითხია.

ადამიანის იდენტობის ჩამოყალიბებაში ყველაზე დიდ როლს კულტურა, ოჯახი, საზოგადოება და ამ საზოგადოებაში გაბატონებული მოლოდინები ასრულებს. იდენტობის ფორმირება არის იმ ნორმებისა და ღირებულებების ათვისება, რაც ჩვენი კულტურისთვისაა მისაღები.

კამილერის მიხედვით, იდენტობა არის ადამიანის ერთიანობა სივრცესა და დროში, ახალი გამოცდილებების, ღირებულებებისა და ნორმების ერთიანობა. ერთიანობაში იგი გულისხმობს არა მხოლოდ ფიზიკური და ფსიქოლოგიური მახასიათებლების კავშირს, არამედ ღირებულებათა სისტემის შეთანხმებას. ამას კამილერი „მნიშვნელობათა ერთიანობას“ უწოდებს. იდენტობის ჩამოყალიბებისას ზოგჯერ პრაგმატული საჭიროებები ონტოლოგიურ საჭიროებებს უპირისპირდება. ონტოლოგიური საჭიროებები საკუთარ თავთან, შინაგან "მე"-სთან ჰარმონიაში ყოფნას გულისხმობს (გვ. 44).

კამილერმა თავისი კვლევის საფუძველზე ჩამოაყალიბა 2 სახის სტრატეგია: ონტოლოგიური და პრაგმატული. ონტოლოგიური სტრატეგია გულისხმობს კულტურაში ყოფნის დროს საკუთარი კულტურის ერთგულებას, ხოლო პრაგმატული - დომინანტურ კულტურასთან შეგუებას და მისი ღირებულებების გარკვეულ გაზიარებას. გარდა ამისა, სტრატეგიები შეიძლება გამოიყენონ 2 დონეზე: მარტივ (ირჩევენ ან ონტოლოგიურს ან პრაგმატულს) და რთულ (რაციონალიზაციის პრინციპის გათვალისწინებით ახდენენ ონტოლოგიური და პრაგმატული სტრატეგიების სინთეზს) (1996, pp. 54-56).

ინდივიდისთვის მნიშვნელოვანია ჯგუფისადმი მიკუთვნებულობა და იმ ნორმებისა და ღირებულებების ათვისება, რომელსაც მას თავისი კულტურა სთავაზობს. სწორედ ამით განისაზღვრება მისი იდენტობა. ინდივიდს ჯგუფური მიკუთვნებულობის გზით მიეწერება გარკვეული როლები და სტატუსები საზოგადოების მხრიდან. ამ პროცესში ყალიბდება „ჩვენ-ისინი“ დიქტომიაც (1997, pp. 51-53).

ამასთან, ინდივიდი შეიძლება მიეკუთვნებოდეს რამდენიმე ჯგუფს და იზიარებდეს სხვადასხვა ღირებულებას. ტრადიციულ საზოგადოებაში სოციალური სტრუქტურაცია მყარია, მაგრამ თანამედროვეში მუდმივად ცვალებადია, რადგან ადამიანებს არჩევანის თავისუფლება ეძლევათ. სხვაგვარად, თანამედროვე სამყაროში აქტუალურია მრავალგვარი იდენტობის ქონა. ინდივიდების ქცევები და შეხედულებები სიტუაციისა და გარემოს შესაბამისად შეიძლება შეიცვალოს. ეს მოქნილობა მათ საშუალებას აძლევთ, უფრო მარტივად მოახდინონ ადაპტაცია სხვადასხვა გარემოში. თუმცა ნებისმიერი ინდივიდის შემთხვევაში, ჯგუფური მიკუთვნებულობა მაინც მთავარია და უცხო კულტურაში აღმოჩენა აყალიბებს ხოლმე ნეგატიურ და პოზიტიურ იდენტობებს. ჯგუფური მიკუთვნებულობის მიხედვით, უცხო კულტურულ გარემოში მოხვედრისას ინდივიდს ხშირად მიეწერება ხოლმე გარკვეული სტატუსები, მოლოდინები და სტერეოტიპები, რის საფუძველზეც ხდება მისი ნეგატიური იდენტობის ჩამოყალიბება და მისი სტიგმატიზაცია, რაც მთელი რიგი ფსიქოლოგიური პრობლემების გამომწვევი მიზეზი ხდება (1997, pp.56-57). ინდივიდი გარიყულად გრძნობს თავს მიმღები საზოგადოებისაგან და რთულდება ადაპტაციის პროცესი.

უმეტესად მსგავსი პრობლემის წინაშე დგანან მიგრანტები, რომლებსაც ახალ კულტურულ გარემოსთან შეგუება უწევთ. ძალიან ხშირად კი ეს ხდება მიმღები კულტურის შესახებ ინფორმაციის სრული არარსებობის ან ნაკლებობის ფონზე, რაც, რა თქმა უნდა, დამატებით პრობლემებს წარმოშობს. ქართველი სტუდენტებიც, რომლებსაც ადაპტაცია უწევთ როგორც სასწავლო, ისე არაფორმალურ გარემოში, ხშირად დგანან მსგავსი პრობლემის წინაშე. მათ უწევთ შეეგუონ განსხვავებულ საგანმანათლებლო სისტემას, რომელშიც სწავლისადმი განსხვავებული მიდგომებია დანერგილი. სხვადასხვა გარემოში, განსხვავებულ სიტუაციებში იდენტობის შენარჩუნებაზე ყოველდღიური ზრუნვა სჭირდებათ, რაც მრავალ სირთულესთანაა

დაკავშირებული. ეს სირთულეები ჩნდება აკულტურაციისა და ადაპტაციის პროცესში. თითოეული ადამიანი მათ განსხვავებულად უმკლავდება.

§1.3 აკულტურაცია და ადაპტაციის სტრატეგიები

საზოგადოების ყველა წევრი დაბადებისთანავე იწყებს იმ კულტურული ნორმებისა და ღირებულებების ათვისებას, რაც მის კულტურაში დომინანტია. შესაბამისად, სხვადასხვა კულტურის წარმომადგენლები განსხვავდებიან ერთმანეთისგან იმის გათვალისწინებით, რომ განსხვავებულია მათი კულტურული კონტექსტიც.

კულტურის კვლევისა და მისი ტიპის განსაზღვრისას გასათვალისწინებელია ორი სახის გარემოება:

1. ჩვენი კულტურისაგან განსხვავებული კულტურის წარმომადგენლებთან კავშირი თანამედროვე ცნობიერებისა და ცხოვრების განუყოფელი ფუნქციაა;
2. კულტურა, ყველაზე ფართო მნიშვნელობით, არის ის, რის გამოც შენ უცხოდ იქცევი, როგორც კი შენს სახლს დატოვებ... როდესაც შენ საკუთარ ჯგუფში იმყოფები, მათთან კი საერთო კულტურა გაქვს, არ გიხდება ფიქრი საკუთარ აზრებსა და ქცევაზე. ეს კი გამოწვეულია იმით, რომ შენც და ისინიც ერთნაირად ხედავთ სამყაროს. შესაბამისად, იცით, ერთმანეთისაგან რას შეიძლება მოელოდეთ. თუმცა უცხო საზოგადოებაში უსუსურობისა და დეზორიენტირებულობის გრძნობა გეუფლება (ПодРед. Василика М.А, 2003).

ამ ყველაფრიდან გამომდინარე, იზადება კითხვები - თუ კულტურას ამხელა გავლენა აქვს ინდივიდის სოციალიზაციის პროცესსა და ქცევაზე, რა ხდება მაშინ, როცა მას უცხო კულტურულ გარემოში უწევს გადასვლა? რა ცვლილებებს განიცდის ინდივიდი ამ პროცესში და ადაპტაციის რა სტრატეგიებს მიმართავს იმისათვის, რომ შეინარჩუნოს საკუთარი იდენტობა? რა ხდება მაშინ, როცა ინდივიდისთვის დამახასიათებელი კულტურული ჩვევები და ნორმები წინააღმდეგობაში მოდის ახალი კულტურული გარემოსთვის დამახასიათებელ ნორმებთან?

იმ შემთხვევაში, როცა ინდივიდისთვის მისაღები ღირებულებები და ნორმები წინააღმდეგობაში მოდის ახალი კულტურული გარემოს ღირებულებებთან და ნორმებთან, ადგილი აქვს ე.წ. „კულტურულ კონფლიქტს“. ძირითადად, ინდივიდები ცდილობენ თავიდან აირიდონ ეს კონფლიქტი და მიმართავენ ადაპტაციის სხვადასხვა გზას, სტრატეგიას.

ადაპტაცია კომპლექსური ფენომენია და გულისხმობს, რომ მისი წარმატებით განხორციელების შემთხვევაში ინდივიდს უვითარდება კულტურული და სოციალური უნარები, რომლებიც შეესაბამება იმ კულტურას, რომელშიც ინდივიდი ადაპტაციას ცდილობს. ასევე მას უყალიბდება ახალი კულტურის ღირებულებების, ნორმების და რწმენების მიმართ მგრძობელობა და უვითარდება მასპინძელ კულტურასთან ეფექტიანი ინტერაქციისთვის შესაბამისი კომუნიკაციური უნარები (Castro, 2003). ლაფრომბუასი, კოლმანი და გერტონი მიიჩნევენ, რომ სოციალურ და კულტურულ გარემოსთან კარგად შეგუებულ ინდივიდს ახალ კულტურაში აქტიური სოციალური კავშირების დამყარება და წარმატებით ფუნქციონირება შეუძლია (LaFromboise, Coleman, & Gerton, 1993).

ბერის მიხედვით, მრავალეროვან საზოგადოებებში ბევრი კულტურული ჯგუფი გვხვდება და მათი აკულტურაციის პროცესში განსხვავება სამი ფაქტორითაა გამოწვეული: ნებაყოფლობით, მობილობითა და მუდმივობით (Berry, 1997, გვ.7-8). მაგალითად, ემიგრანტები ნებაყოფლობით გადადიან ახალ კულტურულ გარემოში. ლტოლვილები, დევნილები იძულებით ერთვებიან აკულტურაციის პროცესში. მიგრანტების ნაწილი, მაგალითად, სტუდენტები, დროებით გადადიან ახალ კულტურულ გარემოში და ა.შ. ამის გათვალისწინებით, სხვადასხვა მიზეზისა და გარემოების მიხედვით განსხვავებულია აკულტურაციისა და ადაპტაციის სტრატეგიები, რომლებსაც ინდივიდი ახალ კულტურულ გარემოში მოხვედრისას მიმართავს.

ბერი (1997) გამოყოფს აკულტურაციის სტრატეგიების ორ მთავარ მიმართულებას:

- საკუთარი კულტურის შენარჩუნება;

- ახალ კულტურაში ჩართულობა, კონტაქტი ანუ რამდენად ორიენტირებულია ინდივიდი, ჩაერთოს და ინტეგრირდეს ახალ კულტურაში.

ამ ორი მიმართულების მიხედვით ბერიმ გამოყო აკულტურაციის ოთხი სტრატეგია:

- ასიმილაცია-აკულტურაცია - რომლის დროსაც ადამიანი მთლიანად იღებს სხვა კულტურის ნორმებსა და ფასეულობებს, ამასთან, უარს ამბობს საკუთარი კულტურის ნორმებსა და ფასეულობებზე.
- სეპარაცია - საკუთარ კულტურასთან იდენტიფიკაციის შენარჩუნების გზით უცხო კულტურის უარყოფა. ამ შემთხვევაში, არადომინანტური ჯგუფის წარმომადგენლები ამჯობინებენ მეტ-ნაკლები დოზით იზოლაციას დომინანტური კულტურებისგან. თუკი დომინანტური კულტურის წარმომადგენლები ამგვარ იზოლაციას მოითხოვენ, ამ პროცესს სეგრეგაცია ეწოდება.
- მარგინალიზაცია - ეს არის ერთდროულად საკუთარ კულტურასთან იდენტობის დაკარგვა და უმრავლესობის კულტურის იდენტობის არარსებობა. ასეთი შემთხვევა ხდება მაშინ, როცა შესაძლებელი არ არის საკუთარი კულტურული იდენტობის მხარდაჭერა და, ამასთან, ადგილი აქვს სხვა იდენტობის მიღებისკენ სწრაფვის სურვილის არქონას.
- ინტეგრაცია - იდენტიფიკაცია როგორც ძველ, ასევე, ახალ კულტურასთან (1997, გვ. 9-12).

კულტურულ ცვლილებასთან შეგუებისთვის ინტეგრაცია საუკეთესო გზადაა მიჩნეული. კანადური მოსახლეობის შესწავლის შედეგად, მკვლევარებმა ბერიმ და კიმმა აღმოაჩინეს, რომ ინტეგრაცია ფსიქოლოგიური მდგრადობისა და აკულტურაციისგან გამოწვეული ნაკლები სტრესის მაჩვენებელი იყო. მაგრამ ინტეგრაციისთვის გარკვეული პირობებია საჭირო: პირველ რიგში, ინდივიდს უნდა ჰქონდეს საკმარისი უნარები ახალი ენისა და ახალი კულტურის შესასწავლად, რათა სრულიად ჩაერთოს ახალი საზოგადოების აქტივობებში; გარდა ამისა, პირველადი

კულტურის ღირებულებები და ფასეულობები არ უნდა მოდიოდნენ დიდ წინააღმდეგობაში დომინანტურ კულტურასთან; ასევე, ახალი საზოგადოება უნდა იყოს ღია/გახსნილი ახალი წევრებისთვის და ადგილი არ უნდა ჰქონდეს დისკრიმინაციას (Camilleri C. and Malewska-Peyre, 1996, Socialization and Identity Strategies (გვ. 43-64)).

ბერის მიერ ჩამოყალიბებული ეს კლასიფიკაცია ემყარება იმ დაშვებას, რომ არადომინანტური კულტურის წევრებს აქვთ უფლება, თავისი სურვილისამებრ აირჩიონ, რომელ სტრატეგიას გამოიყენებენ უცხო კულტურაში ყოფნისას.

ჩემი კვლევის ერთ-ერთი ძირითადი საკითხიც სწორედ ქართველი სტუდენტების ადაპტაციის სტრატეგიების კვლევაა. საინტერესოა, რამდენად შეიცვალა ეს სტრატეგიები დროთა განმავლობაში; რა განსხვავებაა ახალჩასულ და უკვე გამოცდილ სტუდენტთა ადაპტაციის სტრატეგიებს შორის; როგორ მიმდინარეობდა მათი აკულტურაციის პროცესი და რა სირთულებები შეხვდათ მათ ამ საკითხთან დაკავშირებით.

აკულტურაცია შეიძლება მრავალმა ფაქტორმა გამოიწვიოს და შესაძლებელია სხვადასხვა ინდივიდის მიერ გამოყენებულ იქნას სხვადასხვა სტრატეგია, მაგრამ ერთი რამ ყველასთვის საერთოა - ადაპტაციის პროცესი, რომლის გავლაც არადომინანტური ჯგუფის ნებისმიერ წევრს უწევს.

ბერის მიხედვით, ადაპტაცია განიმარტება როგორც ცვლილებები, რომლებსაც ინდივიდები ან ჯგუფები გარემოს მოთხოვნილებების შესაბამისად განიცდიან (1997, გვ. 13-14). ადაპტაცია შეიძლება იყოს მყისიერი ან გრძელვადიანი. აკულტურაციის პროცესში მყისიერი ცვლილებები ზოგჯერ შეიძლება იყოს ნეგატიური, თუმცა, გარკვეული პერიოდის შემდეგ, ინდივიდთა უმრავლესობისთვის პოზიტიურ ადაპტაციას ეყრება საფუძველი (Beiseretal, 1988).

მრავალი ფაქტორის გათვალისწინებით, ადაპტაციამ შეიძლება სხვადასხვა ფორმა მიიღოს. ხშირად ჩნდება მზარდი შესაბამისობა აკულტურაციის პროცესში მყოფ ინდივიდსა და ახალ კულტურულ გარემოს შორის (მაგალითად, როცა ადგილი აქვს ასიმილაციის ან ინტეგრაციის სტრატეგიებს).+ ზოგჯერ კი ეს შესაბამისობა ანუ

აკულტურაციის პოზიტიური შედეგები ვერ მიიღწევა (მაგალითად, სეპარაცია/სეგრეგაციისა და მარგინალიზაციის დროს).

მიგრანტთა მოტივაცია, შეეწყონ ადგილობრივ კულტურას, განსხვავებულია და დამოკიდებულია მათ მიზნებზე, ეთნიკურობაზე, ახალ კულტურაში გადასვლის მიზეზებსა და ინდივიდუალურ პრობლემებზე. შესაბამისად, განსხვავებულია მათი ადაპტაციის სტრატეგიებიც.

კამილერმა (1997) გამოყო იდენტობის მთლიანობის შენარჩუნების მარტივი და კომპლექსური სტრატეგიები. მარტივი სტრატეგიის დროს ინდივიდი ორი ურთიერთსაწინააღმდეგო ღირებულებიდან ირჩევს ერთერთს - ან ბოლომდე იცავს თავის ღირებულებებსა და ნორმებს და გამოეყოფა ადგილობრივ კულტურას ან პირიქით, მთლიანად ახდენს ასიმილაციას ახალ კულტურასთან. კომპლექსური სტრატეგიის დროს კი ხშირად ხდება ღირებულებების შერწყმა და ახდენს ნაწილობრივ ორივე კულტურის ელემენტების შეთავსებას (1997, გვ. 58).

იდენტობის მთლიანობის შენარჩუნების მარტივი და კომპლექსური სტრატეგიების გარდა, კამილერმა და მალევსკა-პიერიმ ჩამოაყალიბეს სტიგმატიზაციის თავიდან არიდების ინდივიდუალური და კოლექტიური სტრატეგიები. მაგალითად, ინდივიდუალურ დონეზე ინდივიდს შეუძლია გამოიყენოს ასიმილაციის, ინტეგრაციის ან გამოყოფის სტრატეგია. ინდივიდი ან იღებს და ითვისებს ახალი კულტურის ღირებულებებს და ამით იმ საზოგადოების ნაწილი ხდება, ან პირიქით, მისი დამოკიდებულება ახალი კულტურისადმი შეიძლება იყოს მკვეთრად ნეგატიური და დაუპირისპირდნენ უცხო კულტურულ გარემოს (1997, გვ. 59-64).

თუმცა მიგრანტთა ნაწილი ცდილობს, საკუთარი კულტურის ღირებულებები შეუთავსონ მიმღები კულტურის ელემენტებს, ამით გაიადვილონ ახალ კულტურულ გარემოში ადაპტაცია და, ამასთან ერთად, იდენტობა შეინარჩუნონ.

ჯგუფურ დონეზე ადაპტაციასთან გვაქვს საქმე, მაგალითად, ეთნიკური ჯგუფების შემთხვევაში. საზღვარგარეთ წასული ერთი ეროვნების ადამიანები ხშირად ცდილობენ, დაამყარონ მჭიდრო კავშირი ერთმანეთთან. ერთად მოძებნონ ის სტრატეგიები და გზები, რომლითაც გაიუმჯობესებენ უცხო კულტურულ გარემოში

ცხოვრებას. მათ შეიძლება გადაწყვიტონ თავიანთი ღირებულებებისადმი ბოლომდე ერთგულება და გაემიჯნონ მიმღებ კულტურას ან, პირიქით, ერთობლივად დასახონ გზები, თუ როგორ უნდა მოხდეს ორი კულტურის ელემენტების შეთავსება (1997, გვ.59-64).

ჩემი კვლევისთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ადაპტაციის პროცესის განხილვა როგორც ინდივიდუალურ, ისე კოლექტიურ დონეზე, რადგანაც საინტერესოა, როგორ ახდენენ ადაპტაციას ქართველი სტუდენტები, როგორც ტრადიციული, კოლექტივისტური საზოგადოების წევრები, ევროპის ინდივიდუალისტურ კულტურებში.

თავი II

ემპირიული ნაწილი

ჩემი ყველა რესპონდენტი კვლევის ჩატარების პერიოდში დასავლეთ გერმანიისა და პოლონეთის სხვადასხვა უნივერსიტეტის აქტიური სტატუსის მქონე სტუდენტი იყო. რესპონდენტების ნაწილისთვის ეს იყო საზღვარგარეთ სწავლის პირველი სემესტრი, ნაწილისთვის კი მეორე ან მესამე წელი. იყვნენ რესპონდენტები, რომლებიც უკვე 5-6 წელია ამ ქვეყნებში ცხოვრობენ და კიდევ აპირებენ სწავლის გაგრძელებას. მაგალითად, სამედიცინო კურსის სტუდენტი დასავლეთ გერმანიის ერთერთ უნივერსიტეტში.

რესპონდენტების ასაკი 21-29 წლამდე მერყეობდა. ისინი სხვადასხვა მიმართულების სტუდენტები იყვნენ. დისტანციის გამო ინტერვიუები ჩატარდა „სკაიპის“ საშუალებით და თითოეული ინტერვიუს ხანგრძლივობა 40-60 წუთი იყო. სულ 16 სიღრმისეული ინტერვიუ ჩატარდა. ინტერვიუს გზამკვლევი იხილეთ დანართ 1-ში.

კვლევის შედეგად გამოვლინდა მნიშვნელოვანი საკითხები, რომელსაც დაწვრილებით ქვემოთ განვიხილავ.

§2.1 საზღვარგარეთ სასწავლებლად წასვლის მიზეზები და წინასწარი მოლოდინები

ერთერთი მნიშვნელოვანი საკითხი კვლევის ჩატარებისას იყო, თუ რატომ ირჩევენ ქართველი სტუდენტები უცხოურ უნივერსიტეტებს სწავლის გასაგრძელებლად და რა წინასწარი მოლოდინებით მიდიან ისინი საზღვარგარეთ სასწავლებლად. ჩემი კვლევის შემთხვევაში საუბარია კონკრეტულად ორ ქვეყანაზე - პოლონეთსა და გერმანიაზე, რომლებიც საქართველოდან საზღვარგარეთ სასწავლებლად წასული სტუდენტების რაოდენობის მიხედვით მოწინავე პოზიციებზეა.

როგორც რესპონდენტების გარკვეულმა ნაწილმა აღნიშნა, საზღვარგარეთ სასწავლებლად წასვლა მოულოდნელად გადაწყვიტეს საქართველოში სამსახურის პოვნის რამდენიმე უშედეგო მცდელობების შემდეგ. როგორც ამბობენ, იმდენი

იმედგაცრუება შეხვდათ ამ პროცესში, რომ სრულიად დაკარგეს კარგი სამსახურის დაწყების იმედი. ერთადერთი გამოსავალი კი უცხოური განათლების მიღებაში დაინახეს, რაც ენის ცოდნასაც განუვითარებდათ და მეტ გამოცდილებასაც მისცემდა მათ: „უფასოზე ვისწავლე ბაკალავრიატზე. სწავლის დასრულების შემდეგაც კი ვერ დავსაქმდი. მერე მაგისტრატურაზე ჩავაბარე, ისევ უფასოზე...ერთი წელი ვისწავლე და რომ გადამეწურა სამსახურის პოვნის იმედი, გადავწყვიტე საზღვარგარეთ სწავლაზე დამეწყო ფიქრი..." - თათული 26 წლის, პოლონეთი.

რესპონდენტების უმეტესობა დარწმუნებულია, რომ საზღვარგარეთ სწავლა არის შემდგომში წარმატებით დასაქმებისა და კარიერული ზრდის გარანტი. მათი აზრით, საქართველოში დასაქმება იმათთვის, ვისაც უცხოური განათლება აქვს, გაცილებით ადვილია, ვიდრე დანარჩენებისთვის. ამიტომ საქართველოში რამდენიმე სემესტრის დახურვის შემდეგ მიიღეს წასვლის გადაწყვეტილება. ზოგი რამდენიმე სემესტრით, ზოგიერთი კი უკვე 2 წელზე მეტია იქ სწავლობს.

როგორც აღმოჩნდა, ქვეყნისა და უნივერსიტის არჩევა სხვადასხვანაირად მოხდა. რამდენიმე რესპონდენტმა სასწავლებლად წასვლა საქართველოში არსებული სპეციალური სააგენტოების საშუალებით მოახერხა, სადაც ხდება სტუდენტების აკადემიური მოსწრების, ფულადი შესაძლებლობებისა და ინგლისური ენის ცოდნის დონის მიხედვით მათთვის სხვადასხვა ქვეყნის უნივერსიტეტების შეთავაზება:

„გაცილებით იაფია აქ სწავლაც და ცხოვრებაც, უნივერსიტეტი ავარჩიე სპეციალური სააგენტოს საშუალებით და ნაცნობების დახმარებით. მიდიხარ, ეუბნები შენს მონაცემებს, როგორი ქულები გაქვს უნივერსიტეტში, ინგლისურის სერთიფიკატი თუ გაქვს და რა ფასიც გაწყობს, რა თქმა უნდა, იმის მიხედვით გირჩევენ” - კოტე, 25 წლის, პოლონეთი.

კიდევ ერთი საშუალება, რომელიც წასასვლელად გამოიყენა რამდენიმე რესპონდენტმა არის ე.წ. ოპაიერის ანუ ძიძის პროგრამა, რომლის საშუალებითაც სტუდენტები საწყის ეტაპზე ცდილობენ გაიუმჯობესონ გერმანული ენის ცოდნა. ერთი წლის შემდეგ კი უკვე უკეთ მომზადებულები იწყებენ სწავლას უნივერსიტეტებში. როგორც ერთერთი რესპონდენტი აღნიშნავს:

„ამერიკაში სწავლაზე ვოცნებობდი, მაგრამ იქ სწავლაც ძვირია, საყოფაცხოვრებო ხარჯებიც და უფრო რთულიცაა მოხვედრა. რახან გერმანულს სკოლაშიც ვსწავლობდი და ასეთუ ისე ნაცნობი იყო ჩემთვის, გადავწყვიტე ოპაიერის პროგრამით წასვლა, რითიც დავხვეწე ჩემი გერმანული და მხოლოდ ამის შემდეგ დავიწყე სწავლა, ქართველების უმეტესობა ასე აკეთებს, თან ფულს აგროვებენ, თან ემზადებიან გერმანულში. ევროპაში მაინც წამყვანი ქვეყანა გერმანია იყო ჩემთვის და ამიტომაც გადავწყვიტე აქ“ - მაიკო, 28 წლის, გერმანია.

რაც შეეხება პოლონეთს, რესპონდენტების უმრავლესობა ხაზს უსვამს ქართულ უნივერსიტეტებში არსებულ გაცვლით პროგრამებს პოლონეთში, რომელიც ქართველ სტუდენტებს ჯერ კიდევ საქართველოში სთავაზობს პოლონური ენის შემსწავლელ კურსებს. მისი წარმატებით გავლის შემდეგ კი მათ აქვთ შესაძლებლობა პოლონეთის რომელიმე უნივერსიტეტში სწავლის. როგორც ერთერთი რესპონდენტი აღნიშნავს:

„ამ კურსების წყალობით წინასწარ ვიცოდი დაახლოებით რა სიტუაცია დამხვდებოდა, ასე თუ ისე მესმოდა პოლონური ენა და გარდა ამისა, პოლონურ კულტურაზეც მქონდა ინფორმაცია. ასე რომ, რასაც ველოდი, ზუსტად ის დამხვდა“ - ქეთო, 25 წლის, პოლონეთი.

ორივე ქვეყნის შემთხვევაში, ყველაზე მნიშვნელოვანი ფაქტორი, რომლის გამოც ირჩევენ გერმანიასა და პოლონეთს, არის სასწავლო და საყოფაცხოვრებო ხარჯების ხელმისაწვდომობა. ამ მნიშვნელოვან ფაქტორს აღნიშნავს უკლებლივ ყველა რესპონდენტი. მაგალითად, რესპონდენტებმა, რომლებიც დასავლეთ გერმანიის უნივერსიტეტებში სწავლობენ, გერმანიაზე არჩევანი უფასო სწავლის გამო შეაჩერეს.

§2.2 სირთულეები ადაპტაციის პროცესში

რესპონდენტების თქმით, პირველი სერიოზული პრობლემა, რომელმაც სწავლის დაწყებისთანავე იჩინა თავი ენობრივი ბარიერი იყო. უცხო ქვეყანაში სწავლის შემთხვევაში ეს მოსალოდნელი ფაქტორიც იყო და ამაში გასაკვირი არაფერია, მაგრამ

როგორც რესპონდენტები ამბობენ, ეს პროცესი გაცილებით რთული აღმოჩნდა, ვიდრე მოელოდნენ.

კერძოდ, გერმანიაში წასული სტუდენტების თქმით, მათ გერმანული ენის ბარიერი არ უნდა შეჰქმნოდათ, რადგან სათანადოდ იყვნენ მომზადებულები, მაგრამ სასწავლო პროცესში პირველი და საკმაოდ ხანგრძლივი პრობლემა სწორედ ენობრივი ბარიერი აღმოჩნდა. სასწავლო ლიტერატურა, რომელსაც ისინი სემესტის განმავლობაში გადიოდნენ, იმდენად რთული გასაგები იყო მათთვის, რომ რამდენიმე სტუდენტს გამოცდების ჩაბარება მესამედ მოუწია. რა თქმა უნდა, ეს დროში გაიწელა და დამატებითი ორი სემესტრის გავლა მოუწიათ. ამასთან, ლექტორები არ უწევენ შეღავათს უცხოელ სტუდენტებს, უფრო მეტად სთხოვენ პრეზენტაციებისა და სასწავლო მასალის დამუშავებას, ვიდრე ადგილობრივ სტუდენტებს. ეს პრობლემა უკლებლივ ყველა სტუდენტთან დაფიქსირდა.

მეორე მნიშვნელოვანი პრობლემა დაკავშირებულია პრაქტიკის ნაკლებობასთან და კომპიუტერულ უნარებთან. როგორც რესპონდენტები ამბობენ, მათ არ ჰქონდათ პრაქტიკული გამოცდების ჩაბარების გამოცდილება. პრაქტიკულ გამოცდებში ისინი გულისხმობენ პრეზენტაციების მომზადებას ფართო აუდიტორიისთვის, ყველაფრის კომპიუტერულ უზრუნველყოფას, კრიტიკულ და სწრაფ აზროვნებას, სასწავლო პროგრამის მიღმა არსებული თემებისა და არაპროგნოზირებადი საკითხების დამუშავებას.

რესპონდენტთა ნაწილმა აღნიშნა, რომ საწყისი ეტაპი რთული იყო, ასევე, მეგობრებისა და საურთიერთობო წრის არარსებობის გამო. ისინი თავს სრულიად მარტო გრძნობდნენ უცხო ქვეყანაში. მათი თქმით, ძალიან რთული იყო ახალ კულტურასთან შეგუება, ახალი მეგობრების პოვნა განსხვავებული ღირებულებებისა და ნორმების გამო.

რამდენიმე რესპონდენტს პრობლემა შეექმნა ბინადრობის უფლების მქონე საბუთის მიღებაზე, რის გამოც ისინი დიდი ხანი ვერ ჩამოდიოდნენ საქართველოში და ვერც ოჯახების მონახულებას ახერხებდნენ. როგორც მათ აღნიშნეს, მომსახურების სფერო პოლონეთში ძალიან ცუდად ფუნქციონირებს და ამის გამო არაერთი პრობლემა შექმნიათ. ზოგიერთი კი დღემდე მოუგვარებლად რჩება.

რესპონდენტთა ნაწილს გაუჭირდა ასევე დამოუკიდებლად ცხოვრების დაწყება. მათი თქმით, მარტო ცხოვრებამ მათ უამრავი საზრუნავი მოუტანა, რაც სწავლის პროცესის პარალელურად სერიოზულ დისკომფორტს უქმნიდა მათ. მასალების მომზადებასთან ერთად სტუდენტებს უწევდათ გადასახადებზე ზრუნვა, მუშაობა დამატებითი თანხისთვის, საყიდლებზე სიარული, სადილის მომზადება და სხვა საყოფაცხოვრებო საკითხების მოგვარება, რაც დიდ დროს და ძალისხმევას მოითხოვდა. ეს სწავლის პარალელურად ძალიან ძნელია. თუმცა იქვე აღნიშნავენ, რომ დღეს ეს სირთულეები არაფრად მიაჩნიათ, რადგან იმდენად შეეგუენ მსგავს გარემოს, რომ ახლა უკვე მშობლებთან ცხოვრებაც ვერ წარმოუდგენიათ:

„როგორც დაგეგმავ ხოლმე, ყველაფერი ისე ხდება. ბევრი დაბრკოლება შემხვდა მაგრამ ვიცოდი, რომ მარტო ვიყავი და ვერავინ დამეხმარებოდა ჩემი თავის გარდა. თავიდან გამიჭირდა შეგუება მაგრამ ახლა ყველაფერი კარგადაა“ - ირაკლი, 24 წლის, პოლონეთი.

§2.3 განსხვავება ქართულ და უცხოურ სასწავლო სისტემას შორის

შეკითხვაზე, რა განსხვავებას ხედავთ უცხოურ და ქართულ სასწავლო გარემოს შორის, რესპონდენტების უმრავლესობა ხაზს უსვამს იმ პრაქტიკულ გამოცდილებას, რასაც ისინი თეორიის პარალელურად იღებენ. როგორც ისინი აღნიშნავენ, მხოლოდ თეორიული ცოდნის შეფასებით არ შემოიფარგლება მათი სასწავლო პროგრამა და სასწავლო პროცესშიც პრაქტიკაზე ხდება უფრო მეტი ფოკუსირება და გამოცდებიც სწორედ პრაქტიკული სახისაა. თეორიული მასალა მთლიანად პრაქტიკაშია გადატანილი პრაქტიკული კურსების სახით. ამასთან ერთად, გამოცდებზე მათ სრულიად ზოგადი, განსხვავებული საკითხების ჩაბარება უწევთ, რაც კრიტიკულ, სწრაფ ანალიზს მოითხოვს და არა დაზეპირებული თეორიული მასალის გადმოცემას ფურცელზე:

„პირველი გამოცდა არასდროს დამავიწყდება...ძალიან ბევრი ვიწვალე საკითხების სწავლაზე, თანაც ენის ბარიერის ფონზე. რამდენიმე დღე არ მეძინა, რომ საშუალო ქულა მაინც ამელო და გამოცდაზე იმდენად ზოგადი საკითხი დამიდეს, მეგონა კურსი

შემეშალა. რა თქმა უნდა, ზოგადი მსჯელობა მომიწია და ძალიან ვინერვიულე, მაგრამ ნორმალური ქულა ავიღე საბოლოოდ..." - მაიკო, 24 წლის, პოლონეთი.

აღსანიშნავია, ლექტორებსა და სტუდენტებს შორის ურთიერთობაც, რაც, ასევე, განსხვავდება ქართული რეალობისგან. გერმანიის შემთხვევაში:

„არ არსებობს ბარიერი ლექტორსა და სტუდენტს შორის, უშუალოდ დამოკიდებულებებია. არსებობს სპეციალური დღეები, რომლებსაც სტუდენტების მიღების საათებს უწოდებენ და ამ პერიოდში ლექტორი უშუალოდ ხვდება მათ და აძლევს რჩევებს, ეხმარება სხვადასხვა საკითხთან დაკავშირებით და ა.შ. რა თქმა უნდა, სპეციალური საათების გარეშეც შეგიძლია მიხვიდე და დახმარება სთხოვო, თუ გჭირდება“ - ლევანი, 23 წლის, გერმანია.

რაც შეეხება პოლონეთს, როგორც რამდენიმე რესპონდენტმა აღნიშნა, აქ ლექტორობა იმხელა სტატუსია, სულ თავაწეულები და ამაყები დადიან:

„ბაკალავრიატის და მაგისტრატურის სტუდენტებს სერიოზულად არც უყურებენ ხშირად. აი, თუ უკვე ხარისხს იცავ, ნელ-ნელა მათ დონეს უთანასწორდები და შესაბამისად, დამოკიდებულებაც იცვლება“ - მაიკო, 24 წლის, პოლონეთი.

როგორც კვლევამ აჩვენა, სტუდენტებს ყველაზე მეტად მოსწონთ უცხოელი ლექტორების მეთოდები. კერძოდ, როგორც ისინი აღნიშნავენ, პრაქტიკაზე ორიენტირებულმა სისტემამ მათ დამოუკიდებლად და კრიტიკულად აზროვნება ასწავლა. მიუხედავად იმისა, რომ საწყის ეტაპზე რესპონდენტებს ყველაზე დიდი სირთულე ენობრივმა ბარიერმა და გამოცდების განსხვავებულმა სისტემამ შეუქმნა, როგორც ამბობენ, ეს იყო ძალიან სასარგებლო გამოცდილება მათთვის. დღეს ყველა თამამად აღნიშნავს ასეთი სასწავლო სისტემის დადებით მხარეებს და ისურვებენ, რომ საქართველოს უნივერსიტეტებშიც დაინერგოს მსგავსი მიდგომა. მათი აზრით, მხოლოდ თეორიული მასალის დამუშავება არაა საკმარისი იმისათვის, რომ სამომავლოდ წარმატებული კარიერა შეიქმნას. ქართველი ახალგაზრდების მასობრივი უმუშევრობის მიზეზად სწორედ ამ პრობლემას ასახელებენ.

როგორც გაირკვა, კვლევაში ჩართული თითქმის ყველა რესპონდენტი სწავლის პარარელურად მუშაობს. ზოგიერთი მათგანი უკვე დასაქმებულია თავისი პროფესიით და როგორც ამბობენ, ამაში მათ ლექტორები დაეხმარნენ. კერძოდ, სასწავლო პროგრამა ითვალისწინებს სტუდენტების დროებით დასაქმებას თავიანთი პროფილის შესაბამის კომპანიებში, რაც პრაქტიკულ სამუშაოში ეთვლებათ და რა თქმა უნდა, საბოლოო შეფასებაზეც აისახება. როგორც სტუდენტები ამბობენ, ასეთი დროებითი სამსახურები მათ სამომავლოდ დიდ პერსპექტივებს უხსნის.

§2.4 უცხო კულტურულ გარემოსთან შეგუების პროცესი

უცხო კულტურულ გარემოსთან ადაპტაციასთან დაკავშირებული პასუხები ორ ნაწილად გაიყო. რესპონდენტების ერთი ნაწილის თქმით, საწყის ეტაპზე საკმაოდ რთული იყო ახალ კულტურასთან შეგუება იმის გათვალისწინებით, რომ ძალიან ბევრი დეტალის სწავლა და გათვალისწინება მოუხდათ და ეს პროცესი საკმაოდ ხანგრძლივი აღმოჩნდა.

როგორც ისინი აღნიშნავენ, ჩასვლიდან რამდენიმე თვე ძალიან გაუჭირდათ იმიტომ, რომ არ ჰყავდათ ადგილობრივი მეგობრები და უჭირდათ უცხო კულტურაში ორიენტაცია. ეს ფაქტი, ძირითადად, გერმანიაში მცხოვრებმა სტუდენტებმა დააფიქსირეს. მათი თქმით, ძალიან ძნელია გერმანელთან ურთიერთობაში შესვლა:

„ჯერ გაკვირდებიან რამდენიმე თვე, აინტერესებთ რაიმე კონკრეტული ხომ არ გჭირდება მისგან ანუ სარგებელს ხომ არ ეძებ. მერე თუ დაინახეს, რომ გულწრფელად გინდა მეგობრობა და პასუხისმგებლობის გრძნობა გაქვს, ნელ-ნელა გიშვებენ ახლოს. თუკი მოახერხე და დაუმეგობრდი, ძალიან კარგი მეგობრები არიან და მერე უკვე ადვილად გიშვებენ მათ წრეში“ - მაიკო, 28 წლის, გერმანია.

გერმანიაში მცხოვრებმა თითქმის ყველა რესპონდენტმა აღნიშნა, რომ გერმანელებთან დაახლოება საკმაოდ რთულია, რადგან ისინი ძალიან ფრთხილობენ მეგობრების არჩევასა და, მითუმეტეს, უცხოელებთან ურთიერთობაში. როგორც ამბობენ, *„ქართველებივით ღიები და თბილები არ არიან“* - ალექო, 29 წლის, გერმანია.

პოლონეთის შემთხვევაში რესპონდენტები უფრო დადებითად საუბრობენ ადაპტაციის საწყის ეტაპზე. როგორც ერთ-ერთი რესპონდენტი აღნიშნავს:

„საკმაოდ კარგად შევეგუე ყველაფერს, ბევრი ადგილობრივი მეგობარი გავიჩინე, ძალიან თავისუფალი ხალხია, თავის კულტურაზე გიყვებიან, თავის ქვეყანაზე, პოლიტიკას განიხილავენ შენთან ერთად, ცდილობენ ჩაგროთონ თავიანთ წრეში. მეც ხშირად ვსტუმრობდი ხოლმე ახალგაჩენილ მეგობრებს და ძალიან მარტივად ავითვისე ყველა დეტალი და სწრაფად. ქართულ და პოლონურ სიტყვებს ვცვლით ხოლმე, ერთმანეთს ვასწავლით და ასე“ - კოტე, 25 წლის, პოლონეთი.

როგორც რამდენიმე სტუდენტმა აღნიშნა, პოლონეთში განსაკუთრებით იგრძნობა ქართველებისადმი სიყვარული და პატივისცემა. ამ ყველაფერს ხსნიან იმით, რომ არ არსებობს დიდი განსხვავება ქართულ და პოლონურ კულტურას შორის და ამიტომაც არ გასჭირვებიათ ახალ გარემოსთან შეგუება. თუმცა რესპონდენტები იქვე იმასაც აღნიშნავენ, რომ რაღაც დონეზე სოციალური დისტანცია მაინც იგრძნობა, მაგრამ უფრო ასაკოვან ხალხთან, ვიდრე ახალგაზრდებთან.

მნიშვნელოვანია ის, რომ მიუხედავად საწყის ეტაპზე ადაპტაციის ბარიერებისა, რესპონდენტების სრული უმრავლესობა დღეს ბოლომდე ინტეგრირებულად თვლის თავს ადგილობრივ კულტურასა და საზოგადოებასთან. ამასთან ერთად, ხაზს უსვამენ, რომ ახალ გარემოში ცხოვრებამ მათ ბევრი სასარგებლო და პრაქტიკული თვისება შესძინა, რასაც წარმატებით გამოიყენებენ როგორც ცხოვრებაში, ისე კარიერაში.

§2.5 ადაპტაციის სტრატეგიები უნივერსიტეტს მიღმა სოციალურ გარემოში

რესპონდენტების ნაწილისთვის უცხო კულტურასა და სოციალურ გარემოში ადაპტაცია არ ყოფილა სირთულეებით დატვირთული. როგორც ერთერთი მათგანი აღნიშნავს:

„არაა რთული მოერგო ახალ კულტურას, როცა პატივს სცემ მათ ღირებულებებსა და შეხედულებებს. იქაური ქუდი უნდა დაიხურო, სადაც მიდიხარ...მე ვერე ვიქცეოდი

თავიდანვე და უამრავი ადგილობრივი მეგობარი მყავს და არასდროს მქონია არანაირი პრობლემა“ - ეთო, 27 წლის, გერმანია.

როგორც პოლონეთში მყოფი სტუდენტები აღნიშნავენ, პოლონელებს ქართველები ძალიან უყვართ და არასდროს ჰქონიათ ადაპტაციის პრობლემა. ზოგიერთმა მათგანმა ისიც კი აღნიშნა, რომ იქ მყოფ ქართველებთან ურთიერთობას ურჩევნიათ ადგილობრივებთან მეგობრობა, ამიტომაც თავისუფალი დროის უმეტეს ნაწილს მათთან ერთად ატარებენ. ამის მიზეზები სხვადასხვანაირია, კერძოდ, როგორც ერთერთი რესპონდენტი აღნიშნავს:

„ადგილობრივებთან ურთიერთობამ ძალიან გამიმარტივა ახალ გარემოში ცხოვრების დაწყება. მათგან იმდენს ვსწავლობ და ვიღებ, რომ არასდროს მქონია უცხოობის შეგრძნება. ძალიან უშუალო და კომფორტულები არიან და ყოველთვის ცდილობენ, რომ თავი მათი წრის წევრად მაგრძნობინონ. არვიცი სხვები როგორ არიან, შეიძლება მე გამიმართლა ასე“ - ირაკლი, 26 წლის, პოლონეთი.

ამასთან, სტუდენტების უმეტესობა ხაზს უსვამს პოლონეთში სტუდენტური ცხოვრების კომფორტულობასა და მრავალფეროვნებას, რაც მათ პოლონეთში სწავლის გაგრძელებისა და დარჩენისკენ უბიძგებთ.

როგორც ინტერვიუების შედეგებიდან გაირკვა, გერმანიაში სტუდენტებს გაცილებით მეტი სირთულე შეხვდათ ადაპტაციის პროცესში, ვიდრე პოლონეთში. ამის მიზეზებად რესპონდენტები ასახელებენ გერმანელების ინდივიდუალიზმს, მათი ცხოვრების სტილსა და ღირებულებებს, რაც განსხვავდება ქართული რეალობისგან: *„სწავლის სირთულესთან ერთად არსებობს კიდევ ერთი ფაქტორი - მარტო ხარ... მივხვდი, რომ ვინმეს რომ დავახლოვებოდი, 100 ფუთი მარილის ჭამა მომიწევდა და მხოლოდ ამის შემდეგ შემომხედავდნენ სხვანაირად. ძალიან ცივი და ინდივიდუალური წრე დამხვდა. ყველა თავისთვის იყო და იშვიათად მეკონტაქტებოდნენ. არ დამხვდა ქართული სიტუაცია, სადაც ყველა ყველას მეგობარია“ - ალექო, 29 წლის, გერმანია.*

რაც შეეხება პოლონეთს, სტუდენტებმა არაერთხელ გაუსვეს ხაზი იმას, რომ პოლონელებთან ბევრი საერთო აქვთ და კულტურებს შორისაც ვერ ხედავენ არსებით

განსხვავებას. მათი აზრით, ცხოვრების ტემპი, ღირებულებები და შეხედულებებიც მსგავსია და შესაბამისად, ადვილად ხდება მათთან ურთიერთობის დამყარება.

კერძოდ, როგორც ერთერთი რესპონდენტი აღნიშნავს, სწავლის საწყისი ეტაპი განსაკუთრებით რთული იყო იმით, რომ არ ჰყავდა არცერთი ადგილობრივი მეგობარი:

მიუხედავად ადაპტაციის პროცესში განსხვავებული გამოცდილებისა, მოცემულ მომენტში არცერთ რესპონდენტს არ აქვს უცხო სოციალურ გარემოში დისკომფორტის შეგრძნება. თითოეული მათგანი წარმატებით ინტეგრირდა უცხო კულტურაში, ზოგს ამისთვის რამდენიმე თვე დასჭირდა, ზოგიერთმა კი საწყის ეტაპზევე მოახდინა ადაპტაცია ახალ გარემოში და როგორც თვითონვე აღნიშნავენ: „როგორც მიუდგები სიტუაციას, ისეთივე შედეგს მიიღებ...მე მზად ვიყავი, რომ ახალი გარემო მიმელო ისეთი, როგორც დამხვდებოდა და ამიტომ არანაირი პრობლემა არ შემქმნია. ყოველთვის ვახერხებდი საკუთარს და სხვისის ერთმანეთთან შეწყობას...“ - ელენე, 25 წლის, გერმანია.

შენი დამოკიდებულება არის ძალიან მნიშვნელოვანი ფაქტორი“ - ლუკა, 24 წლის, პოლონეთი.

§2.6 მნიშვნელოვანი ცვლილებები საზღვარგარეთ სწავლის პერიოდში

უცხო სოციალურ გარემოში ცხოვრება მნიშვნელოვან ცვლილებებთანაა დაკავშირებული, იქნება ეს ღირებულებითი, პიროვნული, პროფესიული თუ ა.შ. ჩემი რესპონდენტების შემთხვევაში ეს ცვლილებები ერთმანეთის პარალელურად ხდებოდა და როგორც ამბობენ, დღეს რადიკალურად განსხვავებული ადამიანები არიან. გერმანიაში მცხოვრები სტუდენტები ამბობენ, რომ მათი ღირებულებები, შეხედულებები სხვადასხვა საკითხთან დაკავშირებით მნიშვნელოვნად შეიცვალა. განსაკუთრებით ხაზს უსვამენ ცხოვრების წესთან დაკავშირებულ ცვლილებებს. კერძოდ, ამბობენ, რომ გახდნენ უფრო პუნქტუალურები, მოწესრიგებულები და პასუხისმგებლიანები. შეიცვალა მათი დამოკიდებულება განსხვავებული ქცევების, ეროვნებისა და კულტურის ადამიანებისადმი, გახდნენ უფრო ტოლერანტულები.

ისწავლეს გერმანელებისთვის დამახასიათებელი ყველაზე მნიშვნელოვანი თვისება: ყველაფრის წინასწარი დაგეგმვა. შესაბამისად, ნელ-ნელა დაემშვიდობნენ სპონტანურად გადაწყვეტილებების მიღებასა და დაუფიქრებელი ნაბიჯების გადადგმას:

„გერმანელებისთვის სრულიად მიუღებელია დაუფიქრებლად მოქმედება, ყველა დეტალი წინასწარ აქვთ განსაზღვრული და სხვისგანაც ამასვე მოელიან. შესაბამისად, როცა ხედავენ მსგავსი ღირებულებების მქონე ადამიანს, დიდი პატივისცემით ექცვიან“
- ელენე, 22 წლის, გერმანია.

როგორც ერთერთი რესპონდენტი აღნიშნავს, ცხოვრების ისეთი მოწესრიგებული სისტემა როგორც გერმანიაშია, რთული ასათვისებელი აღმოჩნდა საწყის ეტაპზე. თუმცა დროთა განმავლობაში ავტომატურად ეჩვევი და უკვე დღის წესრიგად გექცევა ყველაფრის წინასწარ დაგეგმვა და პუნქტუალურობა:

„წარმოიდგინე, შვებულებებსაც კი 1-2 წლით ადრე გეგმავენ, წინასწარ იციან სად წავლენ, რამდენი დაეხარჯებათ, ვისთან ერთად და ა.შ. თავიდან ძალიან მიკვირდა, მაგრამ ახლა მეც იგივენაირად ვგეგმავ ყველაფერს. ძალიან მომწონს ასეთი მიდგომა...“
ივერი, 23 წლის, გერმანია.

პიროვნულ ცვლილებებთან დაკავშირებით რესპონდენტების ნაწილმა აღნიშნა, რომ ისწავლეს ემოციების მართვა, გახდნენ უფრო თავდაჯერებულები, ინდივიდუალები და ნაკლებად ითვალისწინებენ გარშემომყოფთა აზრს:

„რადიკალურად განსხვავებული სიტუაციაა საქართველოსგან, ჩვენთან სხვისი ცხოვრებით ცხოვრება ისეთი ჩვეულებრივი მომენტია, რომ სხვანაირად ვერც წარმოგიდგენია არსებობა. თან ძალიან ემოციურები ვართ, რაც ბევრ რაღაცაში გვიშლის ხელს. ეს ყველაფერი მას მერე გავაანალიზე, რაც გერმანიაში ჩამოვედი. ამ მხრივ ძალიან შევიცვალე და მიხარია, უფრო თავისუფლად და დამოუკიდებლად ვგრძნობ თავს...“
თათია, 23 წლის, გერმანია.

ასევე, აღნიშნავენ, რომ გერმანული ცხოვრების სტილის გავლენით არც თავად ინტერესდებიან სხვისი ცხოვრებით და იქვე მოჰყავთ საქართველოს მაგალითი:

„კაი შეგრძნება ყოფილა, როცა შენთვის ხარ და იცი, რომ სხვებსაც არ აინტერესებს რას აკეთებ და როგორ. შენი ცხოვრებით ცხოვრობ” - ავთანდილი, 24 წლის, გერმანია.

რესპონდენტი, რომელიც პოლონეთში სწავლობს ამბობს, რომ პიროვნულად ძალიან შეიცვალა. საქართველოს რიტმთან შედარებით პოლონეთში ყველაფერი საოცრად სწრაფად ხდება, მითუმეტეს უნივერსიტეტში:

„მივეჩვიე სისწრაფეს და სტრესულ გარემოში მოქმედებას. როცა ყველაფერი ერთდროულად გატყდება თავს, გრძნობ, რომ ძალა გეცლება, აღარაფრის გაკეთების უნარი აღარ გაქვს, მაგრამ ბოლო მომენტში აქტიურდება უკანასკნელი ენერჯია და საოცარია, მაგრამ მაინც ყველაფერს ასწრებ” - სალომე, 25 წლის, პოლონეთი.

სხვა რესპონდენტები აღნიშნავენ, რომ ცხოვრების ახალმა წესმა ისინი უფრო თავდაჯერებული და დამოუკიდებელი გახადა. მარტო ცხოვრებას და საყოფაცხოვრებო პრობლემებს პიროვნული ზრდა მოსდევს, რაც უკვე რამდენიმე თვის მერეც შესამჩნევია. ერთერთი რესპონდენტის თქმით:

„ვიცი, რომ ახლა ჩემთვის შეუძლებელი არაფერია, იმდენი უცნაური და ერთი შეხედვით გამოუვალი სიტუაცია გადავლახე, რომ ეს გამოცდილება სამუდამოდ დამეხმარება ცხოვრებაში” - კოტე, 25 წლის, პოლონეთი.

რესპონდენტები იმასაც აღნიშნავენ, რომ გახდნენ მეტად კომუნიკაბელურები. ამის გარეშე, როგორც ამბობენ, შეუძლებელია ინტეგრირდე უცხო კულტურულ გარემოში.

§2.7 რჩევები საზღვარგარეთ სწავლის მსურველი სტუდენტებისთვის

უკვე გამოცდილმა ქართველმა სტუდენტებმა ინტერვიუების ბოლოს რამდენიმე რჩევაც დაუტოვეს იმ სტუდენტებს, რომლებიც სამომავლოდ საზღვარგარეთ სასწავლებლად წასვლას გეგმავენ. პირველი, რასაც ხაზს უსვამენ არის ენის კარგად ცოდნა:

„თუ ენა კარგად არ ეცოდინებათ, ძალიან გაუჭირდებათ იმ უზარმაზარი ლიტერატურის ათვისება, რომელსაც ყოველდღიურად გვაძლევენ ხოლმე. უბრალოდ

ვერ დაეწევიან სასწავლო პროცესს და დიდი სტრესის გადატანა მოუწევთ, თანაც არავინ გიწევს შეღავათს უცხოელი რომ ხარ მაგ მიზეზით“ - ელენე, 26 წლის, გერმანია.

რესპონდენტების უმრავლესობამ აღნიშნა, რომ კრიტიკული აზროვნების გარეშე უცხოურ სასწავლო სისტემაში წარმატებით ინტეგრირება შეუძლებელია, გამომდინარე იქედან, რომ ყველაფერი აგებულია მოულოდნელ, სწრაფ და კრიტიკულ აზროვნებაზე:

„გამოცდებიც კი განსხვავებულად ტარდება და არავინ იცის რა საკითხზე მოგიწევს მსჯელობა... შეიძლება საერთოდ ზოგად თემებზე მოგთხოვონ გამოცდის ჩაბარება და შენი ნასწავლი ლიტერატურა ვერაფერში გამოიყენო“ - ნინიკო, 24 წლის, პოლონეთი.

განსაკუთრებულად ხშირად დაფიქსირდა ისეთი რჩევები, როგორცაა პრაქტიკაზე ორიენტირებულობა, ყველაფრის წინასწარი დაგეგმვის უნარის გამომუშავება, უნივერსიტეტსა და კულტურაზე მაქსიმალური ინფორმირებულობა, ბევრი შრომა, ცვლილებებისადმი ღიაობა და კომუნიკაბელურობა.

დასკვნა

ყველა მიგრანტი, რომელიც საცხოვრებლად უცხო საზოგადოებაში გადადის, აწყდება სხვადასხვა პრობლემას, რაც დაკავშირებულია უცხო კულტურულ გარემოში ადაპტაციისა და სოციალიზაციის პროცესთან. თუმცა სტუდენტების შემთხვევაში სოციალურ გარემოში ადაპტაციას ემატება უცხო სასწავლო სისტემასთან შეგუების პროცესში წარმოშობილი სირთულეებიც. რამდენადაც დიდია საზღვარგარეთ სწავლის სარგებელი, იმდენად მნიშვნელოვანია ის პრობლემები, რომლებსაც ქართველი სტუდენტები აწყდებიან უცხოურ საუნივერსიტეტო და უნივერსიტეტს მიღმა არსებულ სოციალურ გარემოში.

კვლევამ გამოკვეთა რამდენიმე მნიშვნელოვანი პრობლემა, რომელიც ქართველ სტუდენტებს უცხოეთში სწავლის საწყის ეტაპზე აწუხებდათ: მნიშვნელოვნად განსხვავებული სასწავლო სისტემა, ენობრივი ბარიერი, პრაქტიკაზე ორიენტირებულობა, გამოცდების განსხვავებული სისტემა, დროში შეზღუდულობა, სტრესულ გარემოში სწავლა და მუშაობა, დამოუკიდებლად ცხოვრების სირთულეები და ა.შ.

თუმცა უკლებლივ ყველა რესპონდენტი აღნიშნავს, რომ ამ პრობლემებს მხოლოდ დროებითი ხასიათი ჰქონდათ და გარკვეული პერიოდის შემდეგ ყველაფერი მოგვარდა. ყველა რესპონდენტი პოლონეთშიც და გერმანიაშიც იმდენად კარგად გრძნობენ თავს, რომ უკან დაბრუნებაზე ჯერ არ ფიქრობენ. როგორც აღნიშნავენ, მათ პირველად შეიგრძნეს, რას ნიშნავს სტუდენტური ცხოვრება და ძალიან გაუჭირდებათ ისევ საქართველოში დაბრუნება.

ადაპტაციის სტრატეგიების ფონზე ჩემი მონაცემების გაანალიზება გვაჩვენებს, რომ ქართველი სტუდენტები ორივე ქვეყანაში ადაპტაციის ერთსადაიმავე სტრატეგიას მიმართავენ: ინტეგრაციას. მიუხედავად იმისა, რომ რესპონდენტების უმრავლესობისთვის ერთერთი ყველაზე დიდი პრობლემა ადგილობრივებთან დაახლოება იყო, მათ არასდროს უცდიათ გამიჯვნოდნენ ახალ კულტურასა და მის ღირებულებებს. თავადვე აღნიშნავენ, რომ დროთა განმავლობაში მათში ძირეული

ღირებულებითი და პიროვნული ცვლილებები მოხდა. ანუ მოხდა მათი და ადგილობრივი კულტურის ღირებულებების ჰარმონიზაცია ყოველგვარი დისკომფორტის გარეშე. კერძოდ, როგორც რესპონდენტები ამბობენ, ადგილობრივებისგან აიღეს ის კარგი თვისებები და ღირებულებები, რაც მათ სამომავლოდ ძალიან დაეხმარებათ წარმატებული კარიერის მოწყობასა და ცხოვრების ნაყოფიერად დაგეგმვაში.

მნიშვნელოვანია, რომ პოლონეთში მყოფი ყველა რესპონდენტი ხაზს უსვამს იმას, რომ ქართულ და პოლონურ კულტურას შორის არაა დიდი განსხვავება. ამის გათვალისწინებით კი არ გასჭირვებიათ ახალ საზოგადოებაში თავის დამკვიდრება.

როგორც ანალიზიდან გამოვლინდა, ჩემ მიერ გამოკითხული სტუდენტები ინტეგრირებულნი არიან როგორც ფორმალურ, ისე არაფორმალურ გარემოში. რესპონდენტები არ განიცდიან არანაირ ნეგატიურ დამოკიდებულებას ადგილობრივებისაგან. ყველა ერთხმად აღნიშნავს, რომ არასდროს დასჭირვებიათ ეროვნებისა და ღირებულებების დაფარვა.

ინტეგრაციის მნიშვნელოვანი ფაქტორია, ასევე, ის, რომ საზღვარგარეთ სასწავლებლად წასულ სტუდენტებს ადვილად შეუძლიათ დასაქმება უნივერსიტეტში სწავლის პერიოდშიც კი. მათ აქვთ სისტემატური ურთიერთობა სხვადასხვა ჯგუფის წარმომადგენლებთან. ამასთან, აქტიური და საინტერესო სტუდენტური ცხოვრებით ცხოვრობენ. რაც მთავარია, როგორც აღნიშნეს, თავიანთი ოცნებების განხორციელების მეტი შესაძლებლობა აქვთ.

ბიბლიოგრაფია:

1. ჩიტაშვილი, მ. (რედ.). (2004). *სოციალურ და პოლიტიკურ ტერმინთა ლექსიკონი-ცნობარი* (სოციალურ მეცნიერებათა სერია). თბილისი: გამომცემლობა ლოგოს პრესი.
2. Васи́лика, М.А. (2003). *Основы Теории Коммуникации: Учебник/ПодРед.*
3. Berry, J. W. (1997) *Imigration, Acculturation, and Adaptation. Applied Psychology: an international review.* Queen's University , Kingston, Ontario, Canada.
4. Berry, J. W. Phinney, J. S. Sam D. L. & Vedder P. (2006). *Immigrant youth: Acculturation, identity, and adaptation. Applied Psychology: An International Review.*
5. Camilleri, C. Malewska-Peyre, H. (1997) *Socialization and Identities strategies. Hand Book of Crosscultural Psuchology Second Editon, Basic Processes of Human Development.* (ds J. N. Berry, P.R Dasen, T.S Saraswathi) . Boston, London, Toronto, Sydney, Tokyo, Singapore: Allan and Bacon.
6. Castro, V. S. (2003). *Acculturation and psychological adaptation.* Westport, CT: Greenwood Press.
7. Cohen, R. (1996) - *Theories of Migration.*
8. Final Report of World Conferense on Higher Education 2009. Paris, UNESCO Headquarters, 5 to 8 July, 2009.
9. Furnham, A. Alibhai, N. (1985). The friendship networks of foreign students: A replication and extension of the functional model. *International Journal of Psychology.*
10. Javakhishvili, N. (2013) *Identity Formation in Early Adulthood Localisation versus Globalisation.* Tbilisi, Georgia.
11. Lyon, E. P. (2017) *The Migration of Students.* Published by: American Association for the advancement of Science.
12. Tseng, W. (2002). *International students strategies for well-being.* College Student Journal, 4.

გამოყენებული ბმულები:

1. გიგოლაშვილი, ქ. (09.04.2015). რამდენი ქართველი სტუდენტი წავიდა უცხოეთში 2014-2015 წელს და რამდენი უცხოელი სწავლობს საქართველოში. 19.04.2017. <https://edu.aris.ge/news/ramdeni-qartveli-studenti-wavida-ucxoetshi-2014-2015-wels-da-ramdeni-ucxoeli-swavlobs-saqartveloshi.html>
2. World Conference on Higher, Education 2009, Final Report, Paris, UNESCO Headquarters, 5 to 8 July 2009
<http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/international-student-flow-viz.aspx>

დანართი 1

ინტერვიუს გზამკვლევი

1. რატომ გადაწყვიტეთ საზღვარგარეთ სასწავლებლად წასვლა?
2. რის მიხედვით აირჩიეთ ქვეყანა და უნივერსიტეტი?
3. რა მოლოდინები გქონდათ და გამართლდა თუ არა თქვენი მოლოდინები?
4. გთხოვთ, შეადაროთ ახალჩასული პერიოდი თქვენს ახლანდელ მდგომარეობას, რა მსგავსებას და განსხვავებას ხედავთ? რა გაგიმარტივდათ და პირიქით?
5. გქონდათ თუ არა რაიმე სახის სირთულეები უცხო სასწავლო გარემოსთან ადაპტაციის პროცესში და თუ გქონდათ, როგორ გადალახეთ ეს სირთულეები?
6. რა განსხვავებას ხედავთ უცხოურ და ქართულ სასწავლო გარემოს შორის? მაგალითად, სასწავლო პროცესში პედაგოგებსა და სტუდენტებს შორის ინტერაქციის ფორმა განსხვავდება თუ არა ქართული რეალობისგან?
7. როგორ ფიქრობთ, რა სჭირდება თავად სტუდენტს და რა უნდა მისცეს მას აქაურმა უნივერსიტეტმა, რომ შემდეგში არ გაუჭირდეს უცხო სასწავლო გარემოსთან ადაპტაცია?
8. როგორ ფიქრობთ, შეიცვალა თუ არა თქვენი სწავლისადმი მიდგომა და პროფესიული უნარები საზღვარგარეთ სწავლის პერიოდში? კონკრეტულად რა შეიცვალა?
9. როგორი დამოკიდებულება გაქვთ ჯგუფელებთან? ლექტორებთან?
10. როგორი დამოკიდებულება აქვთ ადგილობრივ სტუდენტებს თქვენ მიმართ? გიგრძნიათ თუ არა მათგან ნეგატიური დამოკიდებულება განსხვავებული ნაციონალობის, ღირებულებების ან სხვა მიზეზების გამო? თუ გიგრძნიათ, როგორია თქვენი რეაქცია ამ დროს?
11. როგორ შეეგუეთ ახალ კულტურულ გარემოს?
12. როგორ ფიქრობთ, იგრძნობა თუ არა სოციალური დისტანცია თქვენსა და ადგილობრივებს შორის? თუ იგრძნობა, თქვენი აზრით, რითია ეს გამოწვეული?

13. გთხოვთ, აღმიწეროთ თქვენი თავისუფალი დრო, როგორ ატარებთ მას და ვისთან ურთიერთობთ უნივერსიტეტს მიღმა სოციალურ გარემოში? შეიძინეთ თუ არა ახალი მეგობრები?
14. ხართ თუ არა ჩართული რაიმე სახის აქტივობებში, რომელშიც ინტენსიური ურთიერთობა გიწევთ უცხოელებთან? რა სახის აქტივობებზეა საუბარი?
15. როგორ ფიქრობთ, რით განსხვავდებით ადგილობრივებისგან კულტურული თვალსაზრისით?
16. როგორ ფიქრობთ, არის თუ არა კულტურული განსხვავებულობა ადაპტაციის ბარიერი?
17. როგორ შეაფასებთ ადგილობრივების დამოკიდებულებას თქვენ მიმართ? რას გაადვილებთ ან გირთულებთ ასეთი დამოკიდებულება?
18. გქონიათ თუ არა შემთხვევა, როცა მოგწევიათ თქვენი ეროვნების ან ღირებულებების დაფარვა ან უკუგდება?
19. როგორ ფიქრობთ, მოხდა თუ არა ღირებულებითი, პროფესიული, სოციალური ცვლილებები თქვენში მას შემდეგ, რაც სასწავლებლად წახვედით? კონკრეტულად რა შეიცვალა?
20. რას ურჩევდით საზღვარგარეთ სწავლის მსურველ ქართველ ახალგაზრდებს სასწავლო კუთხით? უცხო კულტურულ გარემოში წარმატებით ადაპტაციისთვის?
21. როგორია თქვენი სამომავლო გეგმები? აპირებთ თუ არა სწავლის გაგრძელებას საზღვარგარეთ?

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Mari Babilodze

**The Adaptation Strategies of Georgian Students in and out of
Foreign Universities**

Sociology of Culture and Media

*The work is carried out to obtain Master's degree in Sociology of Culture and
Media*

Lia Tsuladze, TSU, Assotiated Professor

Amiran Berdzenishvili, TSU, Assotiated Professor

TSU, Tbilisi

2017